

РОЛЬ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Л. А. Суліменко, к. е. н., доцент

О. В. Нечипорук, аспірант*

Житомирський національний агроекологічний університет

Постановка проблеми. Важливим напрямом розбудови аграрного сектора економіки є розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. У зв'язку із значною кількістю фермерських господарств та особистих селянських господарств доцільно сприяти формуванню кооперативного сегмента аграрного ринку. Кооператив дає змогу фермеру, розвиваючи власну справу, дістати переваги великого товарного виробництва. За рахунок таких переваг фермери-члени кооперативу можуть закуповувати мінеральні добрива, паливо, с.-г. техніку за оптовими цінами, а також мають постійно діючі маркетингові канали збуту.

Аналіз останніх досліджень. Діяльність фермерських господарств стала предметом вивчення багатьох вчених. Різні аспекти проблем їх функціонування та розвитку в Україні досліджувались у працях відомих вчених-економістів: В. Амбросова, В. Андрійчука, І. Баланюка, П. Гайдуцького, М. Гладія, В. Зіновчука, І. Коновалова, В. Липчука, М. Малика, В. Месель-Веселяка, М. Молоцького, О. Онищенко, П. Саблука, М. Федорова, В. Юрчишина та інших. Однак, питанням розвитку фермерських господарств через систему сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в економічній літературі приділялось недостатньо уваги.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», сільськогосподарський обслуговуючий кооператив – це кооператив, створений за участю сільськогосподарських товаровиробників для надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності [5]. Його метою має бути більшою мірою самообслуговування та самообслуговування агробізнесу членів-сільськогосподарських товаровиробників необхідними послугами, а не одержання прибутку від наданих послуг.

Про переваги сільськогосподарської кооперації зазначав відомий економіст О. В. Чайнов, який писав, що вона є досконалою формою організації селянського господарства, що дозволяє дрібному

---

* Науковий керівник – к. е. н., доцент Л. А. Суліменко.

товаровиробнику, не руйнуючи своєї індивідуальності, виділити із свого плану ті його елементи, в яких високотоварна форма виробництва має безперечні переваги над дрібною [10].

Метою кооперації є підвищення ефективності роботи кожного окремо взятого фермерського господарства. Саме тому ця форма господарювання така популярна в економічно розвинених державах. Наприклад, у країнах Скандинавії через кооперативи реалізується 80 % товарної сільськогосподарської продукції, в Нідерландах – 65 %, у Німеччині, Іспанії, Франції – 50–52 %. У США на засадах кооперації переробляється 82 % молока, постачається 80 % електроенергії, 26 % – матеріальних ресурсів для фермерів, виробляється 51 % цукру, виділяється 33 % кредитів. Однак, в Україні частка кооперативів, які приймають участь у збуті сільськогосподарської продукції становить менше 1 %, а переважне місце в цій сфері віддається посередникам, їм же належить і основна частина прибутку [9].

За інформацією Держкомстату кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в розрізі областей України станом на початок 2011 р. становила 442, що на 203 кооперативи менше, ніж в 2010 р. Таким чином, відбулося суттєве зменшення об'єднань сільськогосподарських виробників (більш, ніж на 30 %).

Найбільша кількість обслуговуючих кооперативів діє у Вінницькій області, де на кінець 2011 р. зосереджено близько 12,4 % сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України. Житомирська область посідає друге місце. Тут налічується 51 сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (9 %), що вдвічі менше порівняно з 2010 р.

На практиці є багато прикладів успішної діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК). Наприклад, СОК «Ратай» у Заліщицькому районі Тернопільської обл., у складі якого 250 фермерських і особистих селянських господарств, СОК «Західний» Рівненської області, який нараховує 30 його членів [8].

Створення та діяльність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні відбувається нерівномірно, що пов'язано з слабким рівнем державної підтримки малих форм господарювання в АПК і сільськогосподарських кооперативів, психологічною неготовністю фермерів до кооперування та недостатнім рівнем знань сільського населення щодо переваг кооперації.

Варто відмітити, що значним кроком держави в напрямі підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації є затвердження в 2009 р. «Державної цільової програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів до 2015 року» [6].

Однак, за даними державного бюджету, протягом останніх років фінансування даної програми відбувається нерівномірно. Так, в 2009 р. з державою було виділено 50 млн грн [1], що дало значний поштовх у зростанні кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. У 2010 р. коштів на фінансування державної цільової програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів не було виділено [2]. В 2011 р. на розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів виділено всього 3 млн грн [3], а в 2012 р. фінансування за даним напрямом відсутнє [4].

Для порівняння, у економічно розвинених країнах упродовж перших 3-5 років діяльності кооперативу фінансування оплати праці його фахівців здійснюється з держбюджету. Наприклад, у Литві держава надає кооперативам 25 % коштів, необхідних для закупівлі техніки, оплачує також складування продукції, консультативне забезпечення. В країнах з розвинутою системою сільськогосподарської кооперації застосовують дещо інші підходи, які базуються на інтенсивному відборі та підготовці кооперативних кадрів [9]. У більшості країн світу, «кооперативна цілина» піднімалася з допомогою сільськогосподарського дорадництва, проте в Україні ця справа вкрай занедбана. Держава не виділяє коштів на її підтримку і розвиток. А тому одне з гальм кооперативного руху – недостатність відповідної кваліфікаційної підготовки фермерів та їх психологічна неготовність.

Висновки. Сільськогосподарська кооперація є основою для подальшого розвитку фермерських господарств, відіграє виняткову роль у зміцненні їх економічного потенціалу та конкурентоздатності і створенні сприятливих умов для вирощування та збуту сільськогосподарської продукції. Основними причинами, що стримують розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, є недооцінка в процесі економічних реформ кооперативних форм господарської діяльності, психологічна неготовність селян до кооперування та недостатній рівень знань щодо переваг кооперації, слабкий рівень державної підтримки малих форм господарювання в АПК і сільськогосподарських кооперативів.

Список використаних джерел

1. Про Державний бюджет України на 2009 рік: закон України від 26.12.2008 № 835-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
2. Про Державний бюджет України на 2010 рік: закон України від 27.04.2010 року № 2154-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua

3. Про Державний бюджет України на 2011 рік: закон України від 23.12.2010 року № 2857-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: search.ligazakon.ua

4. Про Державний бюджет України на 2012 рік: закон України від 22.12.2011 № 4282-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: search.ligazakon.ua

5. Про сільськогосподарську кооперацію: закон України від 18.12.2011 № 469/97-вр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // zakon.rada.gov.ua

6. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація // Фермер України. – 2009. – № 3–4. – С. 10.

7. Стан кооперації в Україні // Фермер України. – 2011. – № 22. – С. 3.

8. Томич І. Розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів – магістральний шлях для АПК України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroconf.org>

9. Фурман В. Кооператив у кінці тунелю: село врятує прадавня традиція працювати гуртом [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.silskivisti.kiev.ua>

10. Чаянов А. В. Основные идеи и формы организации крестьянской кооперации / Чаянов А. В. – М., 1927. – 343 с.